

DECEMBER 2007

Hieronder vindt u samenvattingen van de artikelen uit het Natuurhistorisch Maandblad. Heeft u interesse om de complete artikelen te lezen, dan kun u een maandblad aanvragen of lid worden. Meer info via kantoor@nhgl.nl

DETERMINATIE VAN LARVENHUIDJES VAN DE ZUIDELIJKE OEVERLIBEL EN DE BEEKOEVERLIBEL

R. Geraeds

Tijdens libellenonderzoek in het natuurgebied Blankwater in 2004 bleek dat de determinatie van larvenhuidjes van de Zuidelijke en Beekoeverlibel problematisch is. Om te kijken of dit in het algemeen geldt, is het onderzoek recent uitgebreid naar meerdere natuurgebieden in Limburg. Tevens is van de gelegenheid gebruik gemaakt om meerdere determinatietabellen in de praktijk te toetsten en is geprobeerd om nieuwe determinatiekenmerken te ontdekken. Hieruit blijkt dat de huidjes eenvoudiger en sneller te determineren zijn op basis van de beharing van de sternieten, omdat deze kenmerken veelal beter zichtbaar zijn.

BROEDER VIRGILIUS LEFEBER (1921-2007)

J. Hermans

Op 17 augustus 2007 overleed Broeder Virgilius Lefeber. Sinds 1965 was hij actief lid van het Natuurhistorisch Genootschap. Behalve een algemene aandacht voor de natuur, ging zijn grootste interesse uit naar de studie van wespen en bijen. In de afgelopen jaren heeft Broeder Virgilius hierover een groot aantal publicaties geschreven. Met zijn overlijden is de nestor van de Limburgse Aculeatenstudie van ons heengegaan. Behalve een grote kenner, was hij een uitstekende veldbioloog en natuurbeschermer met oog voor het detail.

NOVEMBER 2007

VERHOOGDE NATUURWAARDE DOOR NATUURLIJKE BOSONTWIKKELING

Een bryologische studie in bosreservaat Kerperbos, gemeente Vaals (Zuid-Limburg)

R. Bijlsma

In 1983 is in de Vijlenerbossen 21 ha aangewezen als bosreservaat. Het gebied is vooral bekend door het voorkomen van het montane Veldbies-Beukenbos. Er blijken vele montane en subcontinentale mossoorten voor te komen, waaronder het sinds 1878 in Nederland uitgestorven gewaande Geel smaltandmos. De hoge diversiteit van vaatplanten en mossen wordt in verband gebracht met een betrekkelijk extensief bosgebruik tot 1950 en een natuurlijke bosontwikkeling nadien, met een grote rol voor wortelkluiten en dood hout. Het bosreservaat in het Kerperbos is hiermee wellicht het beste voorbeeld van het succes van spontane ontwikkeling op oude bosgroeiplaatsen in Nederland.

HERONTDEKKING VAN DE GAFFELLIBEL LANGS DE SWALM

V. van Schaik & R. Geraeds

De laatste waarnemingen van de Gaffellibel in het Swalmdal stammen uit 1936. In 2006 werd deze zeer zeldzame libel hier echter opnieuw ontdekt. Enkele vondsten van larvenhuidjes duiden op de aanwezigheid van een populatie. Dit betekent dat de provincie Limburg én

Nederland thans twee populaties van de Gaffellibel rijk is. De herkomst van deze libel langs de Swalm vormt een interessant vraagstuk. In eerste instantie lijkt het voor de hand te liggen dat kolonisatie vanuit het Roerdal heeft plaatsgevonden, maar het is ook mogelijk dat de soort nooit uit het Swalmdal is verdwenen.

OKTOBER 2007

ACTUELE EN HISTORISCHE LIBELLENFAUNA VAN DE GRENSMAAS

Calle, G. De Knijf, G. Kurstjens & B. Peters

In 2006 is onderzoek gedaan naar de libellenfauna van de Grensmaas. De resultaten zijn vergeleken met historische waarnemingen. Sinds de jaren negentig neemt het aantal libellensoorten in het gebied sterk toe. Vanaf 1998 zijn er maar liefst 38 soorten libellen waargenomen, waarvan veel soorten kleine populaties in het gebied hebben. Dit aantal is echter nog altijd lager dan dat van de soortenrijkste libellengebieden in het rivierengebied, maar het ligt in de verwachting dat het soortenaantal in de Grensmaas de komende jaren verder zal toenemen.

DE BROEDVOGELS VAN HET LAND VAN WEERT IN 1992 EN 2006

Een vergelijking van twee inventarisaties in het kader van de provinciale broedvogelkartering

B. van Noorden & B. Veenstra

Sinds 1990 onderzoekt de Provincie Limburg jaarlijks een deel van de provincie op het voorkomen van broedvogels. In 2006 is hierbij voor de tweede maal de omgeving van Weert en Nederweert onderzocht. Dit maakt een vergelijking met de eerste kartering van dit gebied in 1992 mogelijk. Opvallend is de toename van het aantal bossoorten, waarvan die van de Boomklever het meest spectaculair is. Als tegenhanger valt over de weide- en akkervogels weinig positiefs te melden. Dit geldt eveneens voor de soorten van het kleinschalige cultuurlandschap.

SEPTEMBER 2007

KAMSALAMANDERS BIJ LANDGOED DAELENBROECK

Een oriënterend onderzoek met behulp van amfibieënfuiken

V.A. van Schaik

Naar aanleiding van recente waarnemingen van de Kamsalamander nabij landgoed Daelenbroeck in Herkenbosch heeft een oriënterend onderzoek plaatsgevonden naar de status van deze soort in dit gebied. Hieruit wijzen de fuikvangsten, ondanks de geïsoleerde ligging van de populatie, op een redelijk gezonde opbouw ervan. Wel is de populatie uitermate kwetsbaar omdat het voorplantingswater beperkt is tot één sloot in het gebied.

DE LANDSLAKKEN VAN HET VLAAMSE DEEL VAN HET PLATEAU VAN CAESTERT

G. Majoor & K. Odeur

Tijdens een onderzoek naar de meest kansrijke plekken voor de landslakken op het Vlaamse deel van het Plateau van Caestert werden maar liefst 28 soorten aangetroffen. Dit hoge aantal

soorten is op enkele andere locaties in met name Zuid-Limburg ook aangetroffen, maar voor Vlaanderen is deze locatie met dit aantal mogelijk wel uniek te noemen.

OPMARS VAN DE KLEINE PARELMOERVLINDER IN LIMBURG

R. Akkermans & J. Adams

De Kleine parelmoervlinder wordt de laatste jaren steeds vaker gezien. Ondanks het feit dat geen rupsen zijn waargenomen, bestaat het vermoeden dat deze dwaalgast zich plaatselijk weet voort te planten. Vanwege de overeenkomst van de waarnemingsintensiteit met het verloop van de gemiddelde jaartemperatuur, lijkt de stijging van de temperatuur van de afgelopen jaren van invloed op het voorkomen van de soort.

AUGUSTUS 2007

DE SPAANSE VLAG IN NEDERLAND

Het belang van Zuid-Limburg voor deze habitatrictlijnsoort

D. Groenendijk

De Spaanse vlag is een vooral overdag actieve nachtvlinder die alleen in Zuid-Limburg voorkomt. Uit de eerste monitoringsresultaten blijkt dat de Spaanse vlag definitief vaste grond onder de voeten heeft in Limburg. De soort komt niet alleen voor op de Sint- Pietersberg, maar kan op verschillende locaties in het zuiden van de provincie gevonden worden en heeft minstens zes clusters van meldingen die op populatiekernen wijzen. Hoewel de Spaanse vlag Nederland nog steeds aan de noordwestelijke grens van zijn areaal zit, lijkt de soort, afgaande op de verspreiding, te zijn toegenomen.

HERSTEL VAN DE SOORTENRIJKE FLORA IN TWEE ZUID-LIMBURGSE HELLINGBOSSEN

K. Eichhorn & L. Eichhorn

In de Zuid-Limburgse hellingbossen heeft eeuwenlang middenbosbeheer plaatsgevonden. Halverwege de twintigste eeuw is dit beheer in onbruik geraakt. Om de karakteristieke flora in stand te houden, voert de Vereniging Natuurmonumenten sinds 1976 in twee hellingbossen opnieuw middenbosbeheer. Onzekerheid over het succes, in combinatie met de hoge kosten, heeft geleid tot het tijdelijk staken ervan in de periode 1998-2002. Sinds enkele jaren wordt het middenbosbeheer toch weer voortgezet, deels omdat uit de hier gepresenteerde onderzoeksresultaten blijkt dat het wel degelijk leidt tot behoud en herstel van de karakteristieke flora. Een ruimere toepassing van structureel uitgevoerd middenbosbeheer is vanuit floristisch oogpunt dan ook meer dan wenselijk.

MEI 2007

EEN GRENDOVERSCHRIJDENDE METAPOPOPULATIE VAN DE VELDPARELMOERVLINDER?

M. Wallis de Vries & K. Huskens

De Veldparelmoervlinder is na jaren van afwezigheid in 2004 weer op de Sint-Pietersberg opgedoken. Sindsdien zijn ze op zeven locaties in de omgeving aangetroffen. Naast de

bronpopulatie van Thier de Lanaye zijn er drie plekken waar de vlinder minimaal twee jaar is gesignaleerd, waarvan twee in Nederland. Dat is een aanwijzing dat voortplanting ook buiten de bronpopulatie plaatsvindt. Het is echter nog te vroeg om te stellen dat de eerste metapopulatie zich hiermee in Limburg heeft gevestigd, maar enig optimisme is gerechtvaardigd.

DE NAUWE KORFSLAK IN LIMBURG

S. Keulen

Tijdens een onderzoek naar de natuurwaarden van het traject van een nieuwe aardgasleiding werd in november 2001 tot grote verrassing een populatie van de Nauwe korfslak in het dal van de Platsbeek aangetroffen. Zes jaar na de ontdekking blijkt de soort nog steeds aanwezig. De jaarlijks waargenomen aantallen van zijn klein, maar weinig variabel. De werkzaamheden blijken echter geen invloed te hebben gehad op de populatie. Het dal van de Platsbeek is eveneens belangrijk vanwege het voorkomen van een groot aantal andere soorten mollusken.

APRIL 2007

DE KEVERFAUNA VAN EEN EROSIEGEUL LANGS DE GRENSMAAS (DE GROESKENS, DILSEN-STOKKEM, BELGIË)

K. Lambeets & T. Struyve

In De Groeskens is in 1999 een ondiepe geul aangelegd om het Maaswater bij hoogwater te geleiden. Dankzij de zeldzaamheid van het hierdoor gevormde habitat, is er een hoog aantal zeldzame soorten kevers waargenomen. Vooral warmte- en droogteminnende soorten zijn talrijk aanwezig. Sinds het laatste hoogwater van de Maas in 2002 groeit de erosiegeul echter snel dicht. Herstel van natuurlijke processen in de Grensmaas zullen bijdragen aan het behoud van de voor de keversoorten zo belangrijke pioniersituaties.

WAARNEMINGEN VAN PISCIVORIE BIJ JUVENIELE ROOFBLEI

B. & P. Pollux

De Roofblei is een uitheemse vissoort die de laatste jaren sterk in aantal toeneemt. Opmerkelijke waarnemingen van predatie door pasgeboren Roofblei op larven van andere vissoorten roepen vragen op over de mogelijke negatieve invloed op inheemse vispopulaties in Nederland. Het is echter nog te vroeg om hierover uitspraken te doen.

EVALUATIE VAN EEN KWART EEUW SCHAPENBEGRAZING OP DE BEMELERBERG

N. Smits, R. Bobbink, J. Willems & J. Schaminée

In 1979 werd, na enkele decennia van afwezigheid, opnieuw schapenbegrazing op de Bemelerberg ingevoerd. Uit een vergelijking van veldgegevens uit 1977 en 2005 blijkt dat diverse plantensoorten die al bij de herintroductie van de schapenbeweidings voorkwamen, zich over het terrein hebben verspreid, maar dat er vrijwel geen nieuwe soorten zijn bijgekomen. Een aantal soorten is zelfs in aantal achteruitgegaan. Hoewel de structuur van de

vegetatie ten opzichte van 1977 is verbeterd, duiden de bodemparameters op een toename van de nutriëntenbeschikbaarheid.

MAART 2007

75 JAAR STICHTING HET LIMBURGS LANDSCHAP.

Van bescherming naar doelgericht beheer en ontwikkeling

A. Ovaa & R. Gerats

EFFECTEN VAN NATUURONTWIKKELING OP DE AVIFAUNA VAN DE BAEND

B. van Noorden & H. Alards

VERJONGING VAN DE JENEVERBES OP DE BOSHUIZERBERGEN

J. Teeuwen

DE VISSAMENSTELLING VAN HET GELDERNSCH-NIERSKANAAL

A. Lenders & H. Heijligers

MOERASKARTELBLAD IN KALDENBROEK

B. Reintjes

HET ZWART WATER EN DE VENKOELEN

Een onbekend libellengebied?

H. Heijligers

DE GROTERE WATERROOFKEVERS VAN HET WEERTERBOS

A. Lenders

SPRINKHANEN IN DE SCHOORKUILEN

R. Pahlplatz

DE LIBELLENFAUNA VAN HET HOOGVEENRESERVAAT TUSPEEL

J. Hermans

IN SLAKKENGANG DOOR HET LIMBURGS LANDSCHAP

J. Hannen

BROEDVOGELS VAN DE TURFKOELEN, EEN SPELDENKNOPJE NATTE NATUUR

E. van Asseldonk

HET SWEELTJE. EEN KLEIN GEBIED MET GROTE POTENTIE

L. Daamen

DE RÜSCHERGROEVE: VAN KLEIGROEVE NAAR LIBELLENBAKERMAT

H. Reumkens & J.T. Hermans

FEBRUARI 2007

VERANDERINGEN IN DE PLANTENGROEI VAN DE KATHAGER BEEMDEN

E. Weeda & S. Keulen

De ontdekking van Veenzegge vormde de aanleiding om de geschiedenis van de vegetatie in de Kathager Beemden in de loop van de 20e eeuw na te gaan en de balans op te maken. Hieruit blijkt dat tegenover de verdwijning van een aantal moerasplanten, de aanwezigheid van een veel groter aantal fraaie, bedreigde en/of zeldzame plantensoorten staat. Voor veel soorten vormen de Kathager Beemden de enige of een van de weinige vindplaatsen in Nederland. Al mogen we de verdwenen soorten niet vergeten, de huidige vegetatie van de Kathager Beemden behoort hiermee nog steeds tot het beste wat Zuid-Limburg en Nederland op botanisch gebied te bieden hebben.

DE AUTO, HANDIG HULPMIDDEL BIJ HET INVENTARISEREN VAN ZOOGDIEREN

R. Akkermans & L. Verheggen

Het inventariseren van zoogdieren is meestal erg tijdrovend. Met behulp van de auto kunnen bij het inventariseren in een relatief kort tijdsbestek veel waarnemingen van enkele specifieke vleermuissoorten en grondgebonden zoogdieren worden verzameld. Door gebruik te maken van deze methode zijn in 2006 in het bestand voor de Limburgse Zoogdieratlas voor de betreffende soorten de grove witte plekken weggewerkt. De auto blijkt hiermee een handig hulpmiddel bij het uitvoeren van het atlasproject.

JANUARI 2007

WOLFSKLAUWEN VAN DE BRUNSSUMMERHEIDE

O. Op den Kamp

Op de Brunsummerheide komen maar liefst drie soorten wolfsklauwen voor: de Moeraswolfsklauw, de Grote wolfsklauw en de zeer bijzondere Dennenwolfsklauw. In dit artikel worden de drie soorten besproken en wordt een mogelijke verklaring gegeven voor hun voorkomen op de Brunsummerheide. De populaties van de Grote wolfsklauw en de Moeraswolfsklauw lijken voldoende beschermd, maar die van de Dennenwolfsklauw wordt bedreigd door te veel betreding.

DE GROTE SPINNENDE WATERTOR IN LIMBURG

A. Lenders

De Grote spinnende watertor behoort tot de zeldzaamste waterkevers in Limburg. Toch lijkt de soort zich uit te breiden. Dit blijkt uit de bijvangst van waterkevers bij het inventariseren van amfibieën en vissen. Vanaf 2000 is duidelijk sprake van herstel. De aanleg van nieuwe waterbiotopen voor amfibieën lijkt hieraan bij te dragen, maar ook klimaatverandering speelt waarschijnlijk een rol.

NOGMAALS DE GELE MONNIKSKAP IN HET GEULDAL

J. Schaminée & P. Hommel

Het behoud van populaties van de Gele monnikskap in de bovenloop van de Geul is van belang als uitvalsbasis voor mogelijke vestigingen elders langs de Geul. Door Vereniging Natuurmonumenten wordt momenteel een plan uitgewerkt, waarbij de groeiplaats bij Epen een centrale rol speelt als zaadbron. Dit artikel gaat in op een vestiging van de soort stroomafwaarts van de huidige bronpopulaties.

DE GEWONE BRONLIBEL LANGS DE VENBEEK

R. Geraeds

Van de Gewone bronlibel zijn in Limburg slechts twee populaties bekend. In 2006 werd de Gewone bronlibel gezien langs de Venbeek nabij de Turfkoelen. Omdat er hier veel dieren zijn waargenomen en de soort zich hier met zekerheid heeft voortgeplant, is er een reële kans dat de Venbeek de vierde deelpopulatie van de Meinweg herbergt.